

ЦРИЈЕВНЕ ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ

Извор свих заразних болести најчешће је болестан човјек, а онда здрав клицоноша. Да је болестан човјек извор заразних клица, сваком је јасно и схватљиво. Мање је јасно, да има и здравих клицоноша, па је потребно, да то објаснимо.

Човјек, кад преброди неку заразну болест, обично се ослобађа свих њених клица и отрова. Али којипут није тако. Човјек оздрави, али заразне клице остану у његову тијелу, тамо се чак помало размнажају, али му не шточе, не изазивају више никакова знака болести. Наиме, пребодевши те болести човјек је постао неосјетљив за те исте клице и њихове отрове. Али су те клице опасне за друге, а како оне и даље живе и размнажају се те повремено излазе из тијела, постаје таква особа, макар се осјећа потпуно здравом, опасна за своју околицу као сијач заразних клица или, како то обично кажемо, као здрав клицоноша.

Но човјек може постати клицоноша иако сам није преболо праву болест, бар он није о томе свијестан, јер је болест можда била благе нарави, па се није могла препознати. Кадшто се човјек може инфицирати, клице се населе у тијелу и размнажају, али не могу изазвати болест, јер је човјек отпоран према њима. Али и код овакових особа могу се клице дуго задржати у тијелу и повремено излазити из тијела, па и овакова особа може постати опасан клицоноша, тим опаснија, што то нитко не слухи.

Клицоноше су најопаснији код цријевних заразних болести, нарочито ако особа клицоноша ради са живежним намирницама. Нехигијенским поступком са живежним намирницама може их клицоноша нечистим рукама инфицирати и на тај начин пренијети инфекцију на велики број особа и узроковати у најкраће вријеме читаве епидемије: тифуса, паратифуса, дизентерије и дјечјих љетних прољева. То су наше најважније цријевне заразне болести, од којих свака има свога узрочника, али све имају заједнички начин, како се преносе од болесна човјека или од клицоноше на здраву особу.

Узрочници свих цријевних заразних болести живе и многе се у цријевима или мокраћним путовима болесника или клицоноше и одатле излазе повремено напоље с изметинама или с мокраћом. Здрава се пак особа инфицира, ако те клице било којим путем

или начином доспију у пробавни тракт. Тих путова и начина има веома много и треба их знати и познавати, да се заштитимо од болести. Није довољно да то знаду само дијечници и друго медицинско особље, него је потребно да то знаду и најшири народни слојеви, ако желимо спријечити, да се те болести не шире. Ако на пр. мајка и домаћица не позна путове, којима се шири и преноси тифус или нека друга цријевна заразна болест, готово је сигурно, да ће двореди своје обољело дијете у најкраће вријеме инфицирати или себе или неког другог укућанина. Како наш народ не позна начин, којим се преносе цријевне заразе, то многи од њих и велике побољевају. Нарочито је болно, што ми сваке године губимо десетак и више хиљада дојенчади само ради толико проширених љетних дјечјих прољева, који су сви од реда заразне нарави.

Како смо горе видјели, нетко може бити клицоноша, а да не зна, када је то постао, а како велика већина нас не зна, да ли јесмо или нисмо клицоноше, зато је потребно, да се држимо свих хигијенских правила у властитом интересу и у интересу околине.

А сада ћемо пријећи најважније путове и начине, којима се преносе цријевне заразне клице. Французи кажу, да је тифус болест прљавих руку. То значи, да су руке главни пут, којим се преноси ова зараза, а тако и све друге цријевне заразе. Кад би сви људи редовито и уредно праи руке, увијек кад их онечисте, поготово ако сумњају на могућност инфекције, нарочито увијек прије јела, цријевних зараза би скоро потпуно нестало. Зато се не може никада довољно истакнути, колико је важно навикавати дјецу од најранијих година на чистоћу руку.

Кад његујемо човјека, који болује од неке цријевне заразе, кад га перемо, пресвлачимо, додајемо и односимо разне предмете, којим је болесник дошао у додир, не можемо избјећи, да не запрљамо руке ситним невидљивим честицама његове нечисти или мокраће, на којима се налазе милијуни невидљивих клица, које онда рукама даље разносимо, ако их одмах темљито не оперемо. И болесник сам и клицоноша, кад врши нужду, лако запрља своје руке непримјетљивим честицама нечисти и мокраће, и тако може разносити упрљаним рукама заразне клице. Ако таквим нечистим рукама једемо, на пр. крух, сир,

воће и сл., унијет ћемо заразне клице, и за десетак дана могу већ избити први знакови болести. Ако домаћица таквим рукама реже крух или дира друге живежне намирнице инфицираће своје укућане. Један шегрт у једној еластичној узроковао је својим прљавим рукама тешку епидемију међу својим муштерјама. Један намјештенник у једној мензи пред пар година скривно је јаку епидемију паратифуса, јер је резао крух у мензи неопраним рукама, а није ни слутно, да је клицоноша, нити је знао, што то значи. Кад је откривен као клицоноша, морао је промијенити занат. Ниједан клицоноша не смије бити упуслен код руковања живежним намирницама. Дакле чистоћа руку живи је и најважнији хигијенски захтјев с обзиром на цријевне заразе.

Други важан пут, којим се преносе цријевне заразне клице, јест вода и разне живежне намирнице. Вода је пријеко потребна за одржавање живота. Нема ли организам довољно воде само за неколико дана, узрокват ће тешке сметње у здравственом стању, а постанане ли му воде потпуно, угинуће. Ипак, свака вода није за пиће. Питка вода треба да буде бистра, чиста, без боје и мириса, а у првом реду, да у њој нема никаквих заразних клица. Најопасније су цријевне заразне клице.

Вода се може веома лако инфицирати, поготово ондје, гдје нема водовода и уредне канализације. Ако црпимо воду из плитког, неуредног, отвореног бунара око којег је калуџа, негдје у близини ђубриште и примитиван заход с неуредном црном јамом, можемо бити сигурни, да је у њему вода тешко загађена нечистоћом и да врви заразним клицама. Такова вода није за пиће. Бунар треба очистити, дезинфицирати хлорним вапном и ђубришта уклонити. Док то не учинимо, такову воду смијемо пити само прокухану.

И разне живежне намирнице могу бити инфициране. Најчешће је то млијеко, које је иначе одлична храна за људе, нарочито за дјецу, али у млијеку веома добро успијевају и заразне клице. А оне могу доспјети у млијеко од мужње па на читавом путу до потрошње, почевши од запрљане стаје и прљавог вимена краве, од руке музиље, од суда, у који се музе, од руке особа које обрађују млијеко па све до домаћице, прашине у кухи, муха које тако радо долазе на млијеко и често се тамо утопе и притом сперу са својих ногу сву нечистоћу са заразним клицама. Свјежи домаћи сир, врхње, маслац од зараженог млијека исто су тако опасни, као и само млијеко. Зато морамо млијеко пре потрошње прокувати или пастеризирати, да се тако униште

све клице, које су можда у њему. Воће и поврће такођер су често онечишћени било на самом тлу, било накнадно због нехигијенског руковања и транспорта. Зато се воће и поврће мора прије јела темељито опрати у текућој води. Тешко гријеше они, који воће само мало смоче у здјели, поготово ако још ни вода није сигурно чиста, јер тиме се само завааравају. Дачаче у вријеме цријевних епидемија пробитачно је јести само прокувано воће или опрано у хлорираној води.

Мухе су трећи узрочник, код прољева можда најчешћи, којим се преносе цријевне заразне клице. Мухе сједају свакуд, и на нечист и на живежне намирнице, а и на уста малог дјетета, док спава. На својим запрљаним ножицама носе увијек безброј клица, и тамо могу ширити инфекцију брзо и на веће удаљености. Зато треба систематски уништавати мухе, како бисмо сузбили цријевне заразе.

Да завршимо! Чистоћа руку, хигијена воде за пиће и живежних намирница те уништавање муха три су најважнија пута за сузбијање опасних цријевних зараза. О појединим пак болестима говорит ћемо наполе.

Прим. др. Еуген Нежић

УПАЛА ОСРЧЈА И СРЦА

Код домаћих животиња долази до упале осрчја и срца због инфекције бактеријама, које су продрле из сусједства или су пак биле донесене крвном струјом из удаљених органа, а рјетко настаје упала притиском по новотворинама или наметницама. Но због своје учесталости и лошег развоја најважнија је упала, која настаје од путујућих шиљастих страних предмета. Ови предмети наиме, како је већ прије описано у чланку „Пробавне сметње код говеда због страних предмета у преджелудцима“ (види 8. број „Мљекарства“, на стр. 191), не заостају у капуре, него могу путовати у свим могућим смјеровима. Том пригодом озљеђују различите органе, а врло често и осрчје, јер је оно од капуре тек незнатно удаљено. Између капуре и осрчја налази се само танки ошит.

Тако се онда може развити јака упала опне осрчја с дебелим наслагама и гњилежним изљевом. Поврх тога може тај шиљати предмет пробуршити и срчани мишић, па животиња изнутра искрвари и потом угине.

За живота показују тако обољела говеда знакове сличне онима код упале капуре односно преджелудаца, но поврх тога још и неке друге. Тако се замјећује особито велика осјетљивост у подручју срца, јако обрзан срчани рад, набрекле површине жиле крвице (вена), особито јармене на врату, па јаке хладне отеклине (набујнице) на

плахтици и предњем прсишту. Животиње могу и нагло угнути или се болест продужује мјесеце и мјесеце, а стање се измјенично побољша и погорша, но никад не оздраве сасвим.

За разлику од упале преджелудца, која је изазвана страним шиљатим предметима, ова се болест не може ни операцијом излјечити, а често пут се ни након клања не може искористити месо за људску храну. То се збуде тада, када се ови гнојни гнилежни процеси прошире на плућа, зглобове, мишиће и т. д.

Стога треба што прије уставовити ову болест и животињу заклати, како не би власник животиње претрпнио превелику господарску штету.

Др. М. Шлевић

ДОБАР САВЈЕТ ЗЛАТА ВРИЈЕДИ

Послије похода контроле сабиралишту и оштрих опомена због нереда, који је нађен у Перином пословању, он је неколико дана био потиштен и много је размишљао о рјечима, које је чуо од Манде. У први час није знао што да ради, иако је обећао, да ће се поправити. Мислио је, да ли да настави као и досад, или да послуша Мадин савјет, па да све крене другим путем. Било је пријатеља, који су га одвраћали, да не послуша Манду, али било је и других, који су га путили, да је послуша и да поново стекне углед и он и сабиралиште.

Његов вински брат Имбра и њему слични одвраћали су га од послушности и говорили му:

— Зар ћеш ти мушкарац дрхтати пред којекаковим бабама! Што теби тко може? Нису те оне поставиле, па те не могу ни смијенити.

Они други савјетовали су га:

— Знаш, Перо, с врагом се није шалити. Могло би ти се догодити да изгубиш посао, а зар ти није лијепо? С мало труда можеш све лијепо поправити и уредити, да се сабиралиште сја од чистоће.

И тко зна можда би Перо послушао своје лоше савјетнике да му једног дана Манда није донијела некакву књигу и рекла:

— Ево, Перо прочитај каткада из ове књиге. Врло је то добра ствар за све, који раде с млијеком и млијечним производима. У њој свашта паметна пише о млијеку и млекарству. Ја сам књигу купила и много сам из ње научила, а вјерујем да ће и теби добро доћи, јер нитко незна све, а човјек учи, док је жив.

Перо је без воље узео књигу у руке, погледао наслов и прочитао:

Основи производње, обраде, прераде и испитивања млијека

У први час је хтио Манди вратити књигу уз помисао:

— Опет се нашао нетко, да нама млекарима соли памет својим мудролијама. Шта ја из те књиге могу научити, као да је млекарење нека мудрост. Људи ти донесу млијеко ти запишеш свакоме његово, прокухаш га и охладиш, налијеш у посуде за транспорт и шаљеш у град.

Манда је видјела по његову киселкастом лицу што се у његовој души збива, па му објасни:

— Знаш, Перо, — рекла је — што мислиш. Али ускоро како смо се договорили, на посљедњем састанку произвођача млијека, у нашем ћемо селу основати задружну млекарну, јер наше село и околна седа производе већу количину млијека, која се сва не искористи како треба. У плану имамо изградњу нове модерне млекарне, па ће и пословођи сабиралишта бити потребно веће знање. Ти како хоћеш, али се касније немој жалити, што ниси хтио да учиш, јер ће нови посао тражити и много новог знања и умијећа. Ти га не ћеш имати и онда... Али што да ти о томе говорим промисли сам.

Перо је задржао књигу, а Манда је отишла за својим послом. Увече је Перо, умјесто да по обичају пође у гостионицу на партију шнапсла са Имбром и још неким својим старим знањцима, узео књигу у руке и почео је безвољно прелиставати. Прелиставајући је и ту и тамо прочитавши по који редак, почела га је књига све више интересирати. Нашао је у њој много тога, што до тада није знао. И први пут откако ради у млекарству почео га је тај посао занимати. Сазнаје да је досад врло мало знао, почело га је тиштити као мора, и он одлучи да упрегне све своје снаге, како би што више научио и постао мајстор свога заната.

Ујутру, кад је Перо устао и пошао на посао у сабиралиште, понио је и књигу, да у кратким часовима слободног времена у њу мало заври. У близини сабиралишта стигне Имбру, који је носио као обично први млијеко. Имбра је то чинио из два разлога. Прво, да нико не опази како Перо о његовом млијеку не води ни најмање бриге, а друго, да стигне с њим скочити у гостионицу на једну или двије чашце љуте.

Имбра тога јутра поздравља Перу некако хладно, а спазивши књигу у његовој руци, заједљиво упита:

— А, ти читаш романе? Синоћ те није било, а ми смо те чекали у гостионици. Покуварио си нам цијело вече. Види се, да си се поправио под строгим надзором оне Манде.

Перо се насмијеши, па мирно одврати:

— Е мој друже Имбра, отвориле су ми се очи. Учим.

— Учиш, — зачуди се Имбра. — То значи, постат неш професор. — И заједљиво се насмије.

— Професор не, али можда добар мљекар. — И Перо показа Имбри књигу. — А већ сам нешто из ње и научио, па ћу то знање искушати сада на твом млијеку, кад си ми га већ први донио.

— Баш на мом, — узнемирено ће Имбра. — Досад си увијек имао повјерење према мени, а и пријатељи смо.

— Па јесмо пријатељи, али посао је посао. Пријатељи можемо и даље остати, али под увјетом, да ми доносиш здраво и право млијеко.

Имбри је нешто горјело под ногама, јер је и овог јутра као по обичају покрстио своје млијеко овешом количином бунарске воде. Зато као да се нечему досјетио, лупи се по челу и узвикне:

— Ала сам ја заборављив. Журим се на сабиралиште, а морао сам се навратити сусједу Мати, да ми данас дође помоћи код орања.

— Па наврати му када предаш млијеко — нехајно одврати Перо.

— Не, не — морам одмах сада, док Мато није отишао од куће каквим послом.

Имбра се врати и журним кораком нестане га иза угла прве куће, како би избјегао неугодности због патвореног млијека, који

му је спремао његов дојучерашњи пријатељ Перо, а који је ето по његовом мишљењу шеву умом.

Перо је за њим гледао неколико часака а онда пошао журним кораком на посао да припреми све за сабирање и контролу млијека.

Тог јутра су се многи доносиоци млијека чудили Периним поступцима. То није више био онај неозбиљни дојучерашњи момак, већ савјестан радник који свој посао озбиљно схваћа.

На Мандину лицу се и овога пута зрцалио осмјех побједе, кад је видјела да њезин труд и заузимање има успјеха, а Јула ју је у чуду питала, што то има да значи, јер није вјеровала да ће се Перо уистину поправити.

Имбра се тог јутра више није појавио на сабиралишту, а Перо је знао и због чега. Друго јутро, кад је Перо узимао узорак од његовог млијека, Имбра му је добацио поглед пун мржње, јер је донио количину млијека осетљиво мању, али зато квалитетнију. То је за Имбру значило мање папуњених чаша у гостионици, у коју је радо залазио.

Перо је био задовољан, али не потпуно. Једно послје подне походио је Манду, а она се томе и надала

Након захвале што му је помогла да схвати озбиљно свој посао, Перо је замоли да га предложи управном одбору новоосноване мљекарске задруге, да га упути на тецај за квалифициране раднике, а Манда му то радо обећа.

Ф. Ш.

НАШЕ МЉЕКАРЕ

СА САСТАНКА У НОВОЈ ГРАДИШКИ

На почетку сижеча о. г. у Одјелу за привреду Народног одбора котара Нова Градишка одржан је састанак, на којем се расправљало о откупу и преради млијека на подручју котара. Састанку су поред представника Н. О. котара, Котарске пољопривредне станице Основног задружног савеза и пољопривредних задруга присуствовали и представници мљекара из Загреба, Жупање, Старог Петровог Села и стручног удружења.

Иако су мљекаре и досад организовале откуп преко задруга, ипак још све задруге не судјелују у откупу; мада се неби могло рећи, да нису способне за тај посао, има и случајева, гдје су примале само маржу а нису уопће судјеловале у пословима око откупа млијека, за разлику од неких, које су организовале и прераду. У последњих пар година долазило

је на подручју новоградишког котара и до трвења и конкуренције између већих мљекара, а то су искоришћивали поједини произвођачи разводњујући млијеко, па поједине задруге и возари, а све на штету мљекара.

Оживотворењем Одлуке Савезног извршног вијећа о укључивању задруга у откуп — млијека на подручју котара Нова Градишка, па предложене рејонизације те обвеза, које произлазе из пословања млијеком на подручју тог котара између Загребачке мљекаре, „Пионир“ творнице млијечног прашка из Жупање и „Славије“ задружне мљекаре из Старог Петровог Села, моћи ће се не само поправити досадашњи пропусти и недостаци, него и унапређивати производња млијека.

Мљекаре, свака на свом подручју, дужне су према договору, да одмах за-